

l'egipci Ptolemeu prengué la Líbia com a sinònim de l'Oest; i, vista la influència decisiva d'aquest savi a l'Edat Mitjana, no podem estranyar-nos que vagi imposar-se la seva terminologia.

Hi va haver gran extensió dels diminutius en *-ion* en el grec tardà (cf. LLAPASSA), i en el nostre cas hi correspon la terminació *-i* del grec de Calàbria; del grec tardà *λιβύκι = λιβύκιον* deuen provenir, doncs, totes les formes romàniques i aràbigues, que es pogueren pendre directament del grec de la Magna Grècia, quan ja la *z* s'hi havia palatalitzat davant de *i*.

L'única dificultat resta en el fet que esperaríem formes amb *-v-* donada l'evolució de la *β* en el grec medieval; car el lleuger desplaçament semàntic d'«Oest» a «Sud-oest» no seria estrany en un nom de vent, cf. XALOC, GREC (*gregal*) i CERÇ, el significat dels quals també sofrí lleus trasllats; i la generalització del diminutiu *λιβύκιον* és ben natural en el nom d'un vent, generalment suau, com el llebeig: sóc testimoni jo mateix que a la nostra Costa de Llevant se sent a parlar a cada moment del diminutiu *llebetxol* (cf. cita de Josep Pla, *AlcM*); per a d'altres hellenismes propagats al català des de la Magna Grècia veg. ARJAU i SARVATXO.

I trobo que fins per a aqueix detall fonètic es veuen dues solucions, ben enraonades totes dues: potser la *-b-* s'explica per la transmissió del mot hellènic per conducte de l'àrab d'Egipte o del mossàrab d'Espanya: ¿per què l'italià no l'hauria pogut rebre de la nostra llengua? O bé hi va haver conjunció de *liby* «Sud-oest» amb la de *libyukion* «Oest», d'on una base *limbyki* o *libbyki* amb *b* oclusiva com la de *liby* i amb el significat d'aquest: així d'un sol cop aclariríem els dos detallats xocants. Fins es concep que un dels dos factors explicatius influís més en uns llocs, i l'altre, en els altres, i que hi hagués pertot algun grau o altre de col·laboració.

DERIV.: *Llebetxol* [StPol, 1925, supra]. *Llebetxada* «temporal de llebeig» [id.].

+*Llebetxat*, +*llebetxar-se*, menorquí, V. *esllavissar* (LLAU)

LLEBRE, f., del ll. LĒPUS, -ŌRIS, m., id. □ 1.ª doc.: fi S. XIII.

«Stablí lo Sr. Batle de Perpenyà --- que negú reveenedor --- no aus comprar --- entorn la vila de P., en camí, fora casteyl, perdius, ni ànetz, --- ni conils, ni lebres, ni salveïnes ---», ordonament de 1275 (RLR IV, 358); «un home orp --- acabtant per amor de Déu --- ligà lo ca, lo qual lo menava per les portes ---; una vegada --- anava en una altra ciutat, e n la via --- venc una lebre, e lo ca volc encalçar la lebre, e exí-s del camí e --- lo ca anà envés la lebra --- e volc devallar a la lebre, que era devallada per la riba: l'orp --- caec --- e trancàs la cama ---»; «si vas a cassar e veus los cans ajustar sobre una lebra o cunill, e aucien e trenquen e tiren e escorxen aquell de totes parts ---», Llull (*Blanq.*, NCl. I, 280.22; *Do. Pu.*, § 99.12, ed. Gili, p. 283).

En textos orientals, doncs, la grafia *llebre* i *llebra* alternen des dels orígens, en singular, com ja és d'esperar; es mantingué segurament la terminació en *-e* almenys mentre no es neutralitzaren del tot els dos sons; però fins en els parlars occidentals, el gènere femení, congeminant-se amb el fet que el plural és en *-es* tant si hi ha singular en *-e* com en *-a*, féu que ben aviat aparegués la variant *llebra* fins i tot allà, si bé alhora hi havia qui mantenia la terminació etimològica.

Els versaires se servien de l'una i l'altra segons els convenia per la rima: «van aguaytant / una tal caça / qual, qui la caça, / pren mala lebra, / vibra, culebra / e febr(a) aguda, / no coneguda / de tothom prou», JRoig (*Spill*, v. 217); «qui vol dona viuda - no pren gat per llebre, / puix sab qu'és uberta - la closca de l'ou: / prenent la fadrina - vos poden decebre, / que tal per sancera - pensau, sovint, rebre, / que ja sta rompuda - fent mal de son prou» (*Disputa de viudes i donzelles*, v. 193); Busa-N. (1507) també vacilla, car tot registrant *lebre* amb *-e* (dos cops: amb trad. llatina, i amb la gr. *lagos*), tot seguit defineix *lebruna* com «cosa de lebra, leporinus»; OPou, gironí, però molt respectuós de les diferències valencianes, tampoc no s'hi amoïna, i escriu «lebra: lepus» (*ThPu.*, p. 55), i també «carn de lebra: leporina», p. 191.

No escau a aquesta obra entrar en la matèria folklòrica, tan descabdellada parlant d'aquest animal; qui vulgui veure una graciosa adaptació de les faules sabudes, amb rossellonesa malícia, llegeixi Saisset («La llebra i la tortuga», *Catal. del Ross.*, p. 221; i el caçador que no n'heu ni una, p. 104 etc.). I com a recollida personalment en un parlar extrem, reporto la cançoneta infantil, per ensenyar a comptar amb els dits de les mans, anotada a l'entrada d'Andorra (Arcavell, 1936) en notació fonètica: *kunilédz amagadéts, / ke la lèbra bá 'kasá: / nit i dia, nit i dia, / fika fók a l'abadia, / fika fók al fórn: / kwántez óre són?*

En els parlars occidentals fins avui continua encara el tantaraneig entre *-e* i *-a*. De Nord a Sud: alguna *lèbre* Benasc (1965), *lèbres* (pl.) Tor de Vall Ferrera (1932), *lèbre* Portell de Morella, Castelló de Rugat (J. C., 1961-62), *lèbre* Alcoi (J. G. M., 1935). D'altra banda: la *lèbra* vacil·lant amb *lèbra* als Angles de Capcir, on la distinció fonemàtica no està del tot obliterada (1960); *lèbra* a la Rib. d'Ebre (almenys a Rasquera, 1936), Castelló Pna. (1961), Quatretonda (1962), Carlet (J. G. M., 1935), Teulada (id. id.). En bastants llocs em consta taxativament que usen tots dos. Al peu Sud del Cadí, on separen encara els dos fonemes (a Tuixén, 1964, parlar xipella on, però, ja no se senten ara aquelles *-i* cridaneres i pintoresques), copso una *lèbra nubéls*, i allargant pacientment el tema, surt tot seguit, primer la *lèbr* i després la *lèbre* (1964); Arqués consigna juntament *lèbra* i *lèbre* a les Borges Blanques (BDLC VI, 36); a Canet lo Roig *lèbra*, però parlen d'un home que li diuen *Cametes-de-lèbre* de malnom. En alguns llocs sembla que han aprofitat aquesta dualitat, o alguns pretenen utilitzar-la, per distingir entre el mascle i la femella (al·ludint jocosament a una dita ben rebregada): «d'ahon manco ú se pensa